V.S. ALEXANDER

ZRADA BÍLÉ RŮŽE

KLOKAN

edice

Copyright © The Traitor by V. S. Alexander 2020
Translation © Jana Vlčková, 2022
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu THE TRAITOR
vydaného v roce 2020 nakladatelstvím
Kensington Publishing Corp.
119 West 40th Street, New York, NY 10018
přeložila Jana Vlčková
Redakční úprava Hana Škodová
Grafická úprava obálky Emil Křižka
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokan, 2022
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7633-750-3

Věnováno těm,
kteří bojovali a umírali za svobodu.

PROLOG

Noc rozbitého skla

Kristallnacht, Křišťálová noc, 9. listopadu 1938

Tma šálí naše smysly.

To mi prolétlo hlavou, když jsem poprvé zaznamenala ony zvuky, zpočátku slabé jako rej kapek ve fontáně, následované vzdáleným řinčením tříštícím ticho noci. Protřela jsem si oči oslepené spánkem, natáhla se pro brýle a vykoukla oknem nad psacím stolem. Stříbrné hodiny na jeho desce hlásí, že je něco po jedné hodině z půlnoci. Je devátého listopadu, patnácté výročí neúspěšného Pivního puče, snahy o nacistický státní převrat, kdy národní socialisté po celém Německu oslavovali a velebili nacistické mučedníky. Všichni by měli spát, ale vzduch plní i jiné, avšak stejně zlověstné ruchy.

Oknem ke mně pronikal tlumený smích a povykování. Pootevřela jsem ho a poslouchala hlasy šířící se Mnichovem. Jako by přicházely ze všech koutů města a vyvěraly ze samotné země. Nezřetelné hlasy, prozpěvování: *„Juden, Juden, Juden.“* Zachvěla jsem se pod palbou hněvu a nenávisti.

Rozsvítím lampičku a kalné žluté světlo zaplaví papíry rozprostřené po psací podložce s pijákem. Než jsem šla spát, hodiny jsem je studovala. Promnula jsem si unavené oči, nasadila si brýle, hlavu jsem si podepřela dlaní a zahleděla se přes sklo poskvrněné sazemi z okna našeho čtyřpokojového bytu na Rumfordstrasse.

Zaostřila jsem na jehle podobnou věž kostela svatého Petra, „starého Petra“, jak mu říkali moji rodiče, a pak jsem se podívala ještě dál, za kamenné budovy lemující ulice. K obloze stoupaly spirály kouře a kumulovaly se do oblak,

která zakrývala měsíc v úplňku. Na obzoru šlehaly plameny a tmavý dým se rozlézal po nebi jako inkoust nalitý do kbelíku s čistou vodou.

Mnichov postavili ze dřeva a kamene, a jistě brzy dorazí hasiči, aby požár zlikvidovali. V břiše se mi usadil pocit, který jsem už několikrát zažila. Připomněl mi čas, kdy jsem se jako sedmileté dítě krátce po přistěhování do Mnichova ztratila mamince v obchodním domě. Tehdy se mě zmocnil zvláštní strach. Ujal se mě laskavý starý pán v modrém obleku, který byl cítit tabákem a kořeněnou kolínskou, a pomohl mi maminku najít. Mluvil se silným přízvukem a na prošedivělé hlavě měl kulatou čepičku. Máma mě popadla do náruče a okamžitě se na mě přestala zlobit kvůli tomu, že jsem od ní odešla. Později mi řekla, že kdyby nebylo toho židovského pána, mohl by mě někdo unést. Hovořila klidně a mírně, ne rozhněvaně jako hlasy za oknem.

Toho listopadového večera se ke mně tehdejší hrůza vrátila s drtivou silou, jako když se navrší cihla na cihlu. Děsily mě změny, které se městem prohnaly s tím, jak se šířil národní socialismus, nejprve drobnými krůčky a pak zákeřnými skoky, překračujícími všechny meze. Moji židovští přátelé, jichž povážlivě přibylo od chvíle, kdy mě v obchodním domě zachránil ten starý pán, si ode mě udržovali odstup a tvrdili, že mi bez nich bude lépe. Jeden po druhém mizeli z mého života a mně bylo z jejich slov smutno. Chtěla jsem si je udržet a přátelit se s nimi, přestože oni si nepřáli být vidět ani slyšet a skrývali se ve svých domovech jako tiché myši.

V roce 1938 obviňování a represe nedopadly jenom na moji rodinu, ale i na každého obyvatele města, který nebyl zapáleným nacistou. Napětí vibrující Mnichovem někdy hraničilo s paranoií, s příšerným vzrušením, z nějž vře krev v žilách, za které se draze platí – člověk nikdy nevěděl, kdy si gestapo přijde pro vás nebo pro vašeho souseda.

Zatímco mi tyto myšlenky táhly hlavou, oheň nabíral na síle a měnil se v pekelnou směs šlehajících žlutých a oranžo-

vých plamenů, protkanou černými chuchvalci. Provázely je zvuky ničení a zkázy, ale nerozezněl se žádný poplach.

Ve svých šestnácti letech jsem byla moc mladá, abych opustila dům bez dovolení, ale dost stará, abych byla zvědavá – a vystrašená tím – co jsem viděla a slyšela. Po špičkách jsem prošla chodbou a nakoukla do ložnice rodičů. Nerušeně spali zachumlaní v peřinách a rytmicky oddechovali.

Vrátila jsem se do svého pokoje, zhasla lampičku a pokusila se znovu usnout, přestože mě sžíral strach o město, které jsem nazývala domovem.

„Tálie!“ zvolala máma druhý den za mými dveřmi.

Vyskočila jsem z postele. „Ano?“

Marie, moje matka, nervózně podupávala podrážkou jako vždycky, když jsem zaspala.

„Přijdeš pozdě do školy.“ Otočila se na patě a zamířila chodbou ke kuchyni, černé šaty šustily a kramflíčky střevíců klapaly po dřevěné podlaze. Moje matka za žádných okolností nezapřela svůj buržoazní původ, navzdory skutečnosti, že život v Německu byl pro oba moje rodiče náročnější, než očekávali při odchodu z Ruska. Bez ohledu na denní dobu máti vždycky vypadala, jako když jde nakupovat. A pořád jsem pro ni byla Tálie, další zvyk, jehož se odmítala zbavit. Hrozně mě tohle oslovení dráždilo, protože dávno nejsem malá – šestnáctého května mi bylo šestnáct. Všechny moje kamarádky a chlapci, které jsem znala ze školy a oblíbila si je, mi říkali celým jménem – Natálie.

„Škola dnes není – je státní svátek.“ Zívla jsem a natáhla se k oknu, abych se přesvědčila, jestli požár ještě zuří.

Přikráčela zpátky a oči se jí podrážděně blýskaly. „Herr Hitler svátek zrušil. Herr Hess dnes večer pronese proslov. Bez ohledu na to, jestli je škola. Pokud ne, můžeš mi skočit pro přízi, abych mohla otci zalátat ponožky.“

Nevěděla jsem, co si počít. Jestliže není státní svátek, budou obchody otevřené, nebo zavřené? A sehnat nějaké

textilní zboží či galanterii byl téměř nesplnitelný úkol, teď když je zapotřebí uspokojit stále vzrůstající nároky wehrmachtu. Umyla jsem se, oblékla a připojila se k rodičům u jídelního stolu.

„Viděla jsi ten požár?“ zeptala jsem se mámy, sotva jsem se posadila.

Matka se zabývala hrnci na sporáku a neodpověděla. Můj otec, Petr, zvedl k ústům lžíci s ovesnou kaší a přísně se na mě podíval. Přimhouřil oči a poznamenal: „Ničemové. Takový nesmysl.“ Dopřál si sousto a ukázal na mě lžící. „Drž se od nich dál.“

„Jak víš, že to byli ničemové?“ zeptala jsem se.

Otcovo černé obočí se naježilo nad hradbou nosu. „Lidé se zdráhají v těchto dnech mluvit, ale někteří se nerozpakují, dokonce ani časně ráno, když se sousedé potkají na chodbě.“

„S darebáky se nepřátelím,“ ujistila jsem ho a vrazila lžíci do kaše.

Na rozdíl od matčina svěžího přístupu k životu byl můj otec věcný a vyžadoval přísnou disciplínu. Jak jsem dospívala, nesnášela jsem jeho striktní příkazy, jimiž mě neustále zasypával jako frázemi. Základem jeho slovníku bylo slůvko „ne“ – jako záporná částice i předpona.

Po jídle jsem se vrátila do svého pokoje a zabývala jsem se příkladem z algebry, na němž jsem pracovala předešlého večera. Otrávená z neschopnosti jej vyřešit, odhodila jsem papír a pero vedle učebnice biologie. Kniha ležela otevřená na titulní stránce, na níž se hrdě vypínal orel s roztaženými křídly, obklíčený svastikou. Jenom se leskl, jako by ho vytiskli teprve včera. S těmito symboly jsme žili každý den – neměli jsme na vybranou.

Vyčistila jsem si brýle a uvažovala, jestli se mi podaří jít na chvíli ven s mojí kamarádkou Lisou Kolbeovou. V životě a ve světě se vyznala mnohem lépe než já. Podle mě byla hezčí a společenštější, nepůsobila tak sklíčeně. Nejspíš za to mohlo prostředí, ve kterém vyrůstala. V její německé rodině zkrátka vládla veselejší nálada než v naší ruské. Kromě toho

jsem obdivovala, jak si Lisa dokáže získat přátele. Známe se roky, protože jsme skoro stejně staré a bydlíme ve stejném domě.

Zezdola se ozvalo dvojí tiché zaklepání na strop, sotva slyšitelné, ale já cítila, jak se zachvěla podlaha pod mýma nohama. Byl to smluvený signál, výzva k setkání. Oblékla jsem si kabát a vešla do obývacího pokoje.

Otec popíjel čaj a četl si zakázanou knihu – německý překlad *Summa theologiae* od Tomáše Akvinského. Spolu s několika dalšími zapovězenými svazky ji schovával za knihovnou, jako by je tam nemohl nikdo objevit. Na veřejnosti by zakázaný titul nikdy do rukou nevzal, a protože my jsme si jeho počínání nechávali pro sebe, bylo málo pravděpodobné, že by jeho skrýš někdo objevil.

Chvíli jsem sledovala, jak se jeho oči vpíjejí do slov. Brzy svazek odloží a půjde do lékárny, kde pracuje jako farmaceutický asistent, což je práce podobná té, kterou zastával v Rusku před odchodem do Mnichova.

Máma mi dala peníze pro případ, že bych natrefila na otevřený obchod, kde by se dala koupit černá příze. Ale napřed jsem dostala přísné přikázání od táty: „Hlavně si hleď svého.“ Vlepila jsem rodičům pusu na rozloučenou a vykročila na zaprášenou chodbu. Dávala jsem si pozor, abych nedupala na schodech.

Lisa už na mě čekala v prapodivném šeru a zpod krátkého kabátu jí koukaly punčocháče. Na obličej jí částečně dopadalo světlo z jediné žárovky nahoře nad schodištěm. Světlé, téměř stříbrné vlasy měla půvabně sestříhané kolem tváře a uší. Na rtech s povytaženými koutky pohrával drzý úsměšek, jejž jsem tak důvěrně znala.

„Kam máme namířeno?“ zeptala se.

„Koupit přízi.“

„Ó jak vzrušující,“ poznamenala a předstírala zívnutí.

„Já vím.“

„Naši odešli do práce.“ Šibalsky se zakřenila. „Musíme se podívat, co se stalo včera v noci.“

Zakoušela jsem totéž rozčilení jako ona a nemohla jsem se dočkat, až zjistíme, co se děje. Byla jsem víc než ochotná porušit otcovo nařízení. Seběhly jsme po zbývajících schodech a prolétly vstupními dveřmi. Ve vzduchu se stále vznášel zápach spáleného dřeva.

„Viděla jsi ten požár?“ vyzvídala jsem cestou úzkými uličkami starého města. Na západní straně se nad centrálním náměstím Marienplatz tyčila dvojice věží Frauenkirche.

„Jenom rudou záři na obloze.“

Obklopila nás zvláštní atmosféra toho dne. Ulice byly podivné ztichlé, ale sem tam nás někdo minul se sklopenýma očima, stěží jsme mu stály za pohled. Občas se kolemjdoucí rozplynuli ve stínech sousedních ulic jako přízraky.

Na lavičkách sedělo několik mladých mužů. Kouřili cigarety, anebo se opírali o budovy a působili dojmem, že se vypořádávají s kocovinou po náročné noci. Patřili ke členům SA, jimž se říkalo „hnědé košile“. Jeden z obzvlášť nevrlých výtečníků, mladík s čupřinou vlasů barvy písku a výraznou bradou, nám zastoupil cestu a přinutil nás se zastavit. *„Juden?“* otázal se. *„Nein,“* odpověděly jsme a ukázaly mu doklady ze školy, bez nichž jsme nevycházely z domu, a tak nás nechal projít.

„Jak může pochybovat, že nejsme Židovky? Copak to není jasné na první pohled?“ prohodí Lisa v pokusu o vtip a její slova jsou prodchnutá sarkasmem. Jedna z našich židovských kamarádek, kterou jsme neviděly několik měsíců, byla tak blonďatá a modrooká, jak jen může Árijec být. Přesto se na ni vztahovaly restrikce uvalené na Židy. Nebylo na nich nic spravedlivého.

Brzy jsme dokráčely k budově, která hořela – synagoze. Mnohokrát jsem ji míjela. Byla postavená z masivního kamene s velkým kulatým oknem zasazeným v něčem, co vypadalo jako věžička, ale plameny všechno spálily a po okně zbyla jen kulatá prázdná díra, jako když někdo vydloubne Kyklopovi oko. Většina střechy se zhroutila. Kamenné zdivo zčernalo sazemi, ale některé části síla žáru

zbarvila do odstínu popela. Vyhořelá stavba s lomenými okny a dveřmi působila odpudivě, stejně jako holé stromy opodál.

Neodvážily jsme se jít blíž, protože budovu strážili členové SA a drželi v šachu ty, které by napadlo jít rabovat, anebo snad něco zachraňovat. Za námi stály dvě ženy a po tvářích se jim kutálely slzy. Marně si je utíraly kapesníkem. Z dušených vzlyků se dalo soudit, že k sobě nechtějí přitahovat pozornost.

Odšouraly se pryč. V ten okamžik si vedle mě stoupl pěkně oblečený mladý muž a smekl klobouk. Byl vysoký a světle hnědé vlasy, rozdělené na levé straně pěšinkou a sčesané doprava, jak nosila většina mužů, zdobily vyšisované pramínky. V pohledném obličeji zářily inteligentní oči, posazené daleko od sebe, tak trochu vychytralé.

„SA založili požár pomocí benzinu a pak se pokusili hodit rabína do plamenů," zašeptá muž, aniž odtrhne zrak od synagogy. „Chtěl zachránit svitky tóry."

Vyměnily jsme si s Lisou rozpačitý pohled. Nevěděly jsme, co na to říct.

„Jsou to psi, všichni do jednoho," pokračoval. „Rabína zatkli. Určitě skončí v Dachau. Prasata." Otočil se k nám. „Kdo jste?"

Chtěla jsem odpovědět, ale Lisa se postavila přede mě a prohlásila: „Do toho vám nic není! Kdo jste vy, že se ptáte?"

Jako správný introvert jsem ztichla. Mladého muže, který projevil soucit s rabínem a litoval tragického požáru, mi bylo tak trochu líto. Čistě ze sympatie jsem se na něho usmála a naše oči se na okamžik střetly. V tu chvíli jako by mezi námi přeskočila jiskra a mně se zježily chloupky na pažích.

„Omlouvám se, že jsem vás obtěžoval, ale nezapomenu na vás," řekl muž a pokynul nám kloboukem. Významně se na mě podíval a zmizel za nejbližším rohem.

„To bylo divné," poznamenala jsem ke své přítelkyni a nepřítomně jsem si na nose postrčila brýle. Vzrušení mě

stále neopouštělo. Sebevědomá Lisa, vyrovnaná a elegantní, stála několik kroků ode mě. Já se nikdy za pohlednou nepovažovala. Na můj vkus jsem byla příliš vytáhlá, hubená a tmavovlasá. Ani brýle mi na sebedůvěře nepřidávaly.

„Pojďme pryč, než začneme vypadat ještě víc podezřele," navrhla Lisa. Naznačovala tím, že už jsme překročily hranici obhlížením synagogy.

Měla pravdu. Člověk si musel dávat pozor, aby vyhlížel jako dobrý Němec, nedělal vlny a nepůsobil pozdvižení, protože sebemenší překročení zákona by mohlo zapříčinit neštěstí.

Na odchodu jsem se zeptala Lisy: „Co bude s našimi židovskými kamarády? Bojím se o ně ještě víc než předtím." A za touto otázkou se skrýval širší neoddiskutovatelný fakt: Lisa a já jsme nesouhlasily se zákony a doktrínami Říše. Nedá se říct, kdy přesně jsme se k tomuto postoji dopracovaly, ale propaganda valící se z novin vydávaných státem a rádia, muži, kteří odešli do války a nikdy se nevrátili, přídělový systém a napětí sílící ve společnosti nás k němu přirozeně dovedly. Aniž jsme o tom mluvily, věděly jsme, že takový způsob uvažování má svoje následky. Ale co jsme mohly s nacisty udělat?

Kráčely jsme po Mnichově a vnímaly zkázu způsobenou kvůli „ochraně" židovského majetku – důsledky rabování ze strany SA a ostatních. Mnozí lidé se vydali obhlédnout škody a jako bez ducha se ploužili kolem rozbitých výloh, vypálených obchodů a vypleněných výkladů. My s Lisou jsme okamžitě pochopily, že se svět mění k horšímu.

Restaurace Schwarz měla vytlučená okna. Obchod Adolfa Salberga na Neuhauserstrasse někdo zlikvidoval zápalnou lahví a z velkého vývěsního štítu *Salberg* zbyla jen hromada pokrouceného kovu. Kloboučnictví Heinricha Rothschilda bylo zplundrované a výkladní skříně zdobily bílé hanlivé nápisy. Zkáza se nevyhnula ani hudebninám Sigmunda

Kocha. V Bernheimerově nábytku a uměleckých předmětech nezbylo jediné sklo celé, ale možná úplně nejvíc ze všeho námi otřásl zdemolovaný obchodní dům Uhlefelder na ulici Rosental.

Otec pracoval pro jednoho z hrstky židovských obchodníků, kteří v Mnichově zbyli. S Lisou jsme ho přistihly, jak stojí před vytlučenými okny lékárny. Ulice byla posetá roztříštěným sklem, které se třpytilo jako démanty.

„Co tady pohledáváš?“ zeptal se mě přísně, když jsme se přiblížily. Neušlo mi, jak pevně svírá rty v širokém obličeji, tak typickém pro ruské muže. „Máma tě poslala pro přízi, a ne aby ses potloukala po městě.“ Chopil se koštěte opřeného o domovní zeď a ukázal na nás násadou. „Mazejte domů! Hned! Už jste viděly dost!“

Pan Bronstein, tátův nadřízený, prostrčil hlavu rozbitým oknem. Svraštělý obličej, zarudlé oči a třesoucí se ruce svědčily o bolesti, kterou mu způsobila spoušť v jeho lékárně. Dole kráčely ulicí dvě hnědé košile. Otec odhodil koště, popadl Lisu i mě za ramena a zašeptal, abychom se ani nepohnuly.

„Jste Židi?“ zahulákal na nás jeden z mužů.

Táta zavrtěl hlavou, ale dál na ně vzdorovitě zíral.

„Tak pokračujte,“ nařídil mu nacista. Zamířil k nám s rukou položenou na pouzdře pistole. „Kde je Bronstein?“

Lékárník, malý a hubený, se objevil ve dveřích. Muž se k němu vrhl a zatlačil ho dovnitř, kde zařval: „Ukliď si ten bordel, špinavý Žiďáku! Takhle vedeš svůj podnik? No, už dlouho nebudeš. Za tuhle škodu musíš zaplatit.“ Z apatyky se ozvaly rány a křik.

Otec nás postrkoval po chodníku směrem k domovu. Ruce se mu třásly. Vracely jsme se mlčky. Když jsme se přiblížily ke dveřím, uvědomila jsem si, že v Německu doslova přes noc zvítězila smrt nad životem.

Na přízi si nikdo z nás ani nevzpomněl.

ČÁST 1

Bílá růže

1. kapitola

Červenec 1942

Kdybych věřila, že je země placatá, stepi táhnoucí se v nepřerušené linii až ke vzdálenému obzoru by mi posloužily jako důkaz. Rozkládala se přede mnou rozlehlá krajina slátaná z trav různých zelených odstínů, jejichž stébla se vlnila ve větru spolu s hnědým strništěm, které zůstalo po sklizni ozimé pšenice. Jiná pole od sebe oddělovala jen šedá kůra řídce rostoucích stromů, anebo siluety dřevěných chalup, které přestály řádění wehrmachtu.

Cestovala jsem našlapaným vlakem, odděleně od vojáků mířících na ruskou frontu. Doprovázela jsem je jako dobrovolná zdravotní sestra německého Červeného kříže.

Některá pole byla vypálená a zůstala jen zčernalá země, ale až vyjde slunce, zbylí sedláci ji určitě začnou obdělávat a ošetřovat. Viděla jsem je postávat s vidlemi v ruce, anebo řídit povoz tažený koněm. Snad tito chudí lidé dokážou vydupat z vyprahlé půdy další úrodu.

Pár z nich jich nějakým zázrakem přežilo. Třeba wehrmacht potřeboval lidi na otrockou práci, aby mohl vozit zrno nazpátek do Německa, anebo je „dobrotivý“ nacistický důstojník ušetřil smrti.

Bylo to poprvé, co jsem se do Ruska vrátila potom, co naše rodina uprchla v roce 1929 z Leningradu během první fáze pětiletky. Tehdy mi bylo sedm. Otec viděl z první ruky, jak mizí ti, kteří neplnili kvóty stanovené Josifem Stalinem – jako by se doslova přes noc vypařili a už je nikdy nikdo neviděl. Obvykle byli posláni na smrt do pracovních táborů. Tátovi se podařilo sehnat dost peněz, abychom se mohli

odstěhovat do Německa, kde doufal, že budeme vést lepší život. Před nástupem národního socialismu jsme měli nárok na občanství, protože rodiče mé matky byli Němci.

Avšak po 1. září 1939, kdy došlo k invazi do Polska, se naplno rozhořela válka, a tak nám okna vlaku nabízela pohled na krajinu podle toho, kudy jsme zrovna jeli. Někde si udržela svou syrovou krásu, jinde ji zle poznamenal ozbrojený konflikt. Ve Varšavě jsem se stala svědkem zoufalství Poláků, kteří se na útěku před nacismem vzdali všeho, kromě své lidskosti, když jsem podstrčila malé holčičce kousek kandovaného cukru a ona mi za něj dala květinu. Obě jsme zíraly na cihlové zdi ghetta, kde se tísnila spousta Židů. Vojáci hnali zubožené lidi ven a dovnitř z brány, a nutili je kráčet ve vyrovnaných řadách bůhvíkam. Během let jsem vůči podobným hrůzám otupěla, protože jsem zjistila, jak málo lze proti Říši bojovat.

Tam, kde se země neocitla ve smrtícím sevření války, ve východním Prusku ševelily listím stříbrné břízy a široké ruské stepi přecházely v mírně zvlněné kopce. Okna vlaku zela dokořán, kola rytmicky klapala po kolejích a červencové horko mizelo spolu se zapadajícím sluncem. V těchto okamžicích člověk zapomínal na nástrahy boje a propadal dojmu, že je se světem všechno v pořádku.

Avšak dlouhé putování vlakem na frontu nabízelo i jiné rozptýlení. Cestovala jsem s mladou ženou jménem Greta, také dobrovolnou zdravotní sestrou, o které jsem nevěděla skoro nic jiného, než že má stejně jako já po případném návratu do Mnichova svoje vlastní plány.

Protože můj otec pracoval v oboru příbuzném medicíně, také mě to táhlo tímto směrem, a kromě toho jsem neměla lepší nápad, co si počít se životem. Po zkušenostech načerpaných v Lize německých dívek jsem se stala dobrovolnou ošetřovatelkou. Starala jsem se o nemocné, což mi přinášelo pocit uspokojení. Prováděla jsem převazy, konejšila zraněné děti a učila se zdravovědu. To byla po roce 1939 moje „profese“. Ačkoliv mi ošetřovatelství umožnilo vzdálit se od

přísného otce a nemusela jsem podlehnout tlaku, abych se okamžitě vdala a porodila děti, jak požadovala Říše, jedna pořádná nevýhoda dál přetrvávala. Německý Červený kříž silně napomáhal nacistickému režimu. Očekávalo se od nás, že přijmeme říšské učení o árijské nadřazenosti a budeme slepě následovat Hitlera – což jsem ve své nevinnosti ignorovala jak myšlením, tak skutky.

Otcova nesmlouvavost do mě neodvratně zasela přetrvávající napětí, živící moji přirozenou plachost. Ale začínalo ve mně vřít něco silnějšího: touha po svobodě a přání být svou vlastní paní, rodící se vzpurnost.

Jednoho večera, když jsem si v našem stísněném kupé četla v učebnici biologie, nabídla mi Greta cigaretu. Kniha moc vzrušující nebyla, avšak doufala jsem, že mi nabyté vědomosti jako ženě zajistí možnost věnovat se medicíně i v nacistickém područí.

Coby nekuřačka jsem nabídku odmítla. Cigarety nebyly zrovna laciné a často se prodávaly na černém trhu. Zajímalo by mě, kde je vzala. „Slušné“ ženy nekouřily, ovšem jedním z důvodů, proč se ženy stávaly dobrovolnými zdravotnicemi, bylo to, že se alespoň dočasně vymanily z různých zákazů. Cigarety většinou končily u vojáků. Kromě toho mi ukázala lahev s průzračnou tekutinou. Na červené etiketě s polským nápisem stálo *Wódka,* a když Greta vytáhla zátku, ucítila jsem ostrý odér lihu používaného k dezinfekci.

Greta vypadala mnohem starší, než byla. Vrásky vyryté na čele a okousané nehty vyvolávaly dojem, že nevedla šťastný život. Možná se na ní tímto způsobem projevovala nervozita z války, anebo se jí zkrátka všeobecně nedařilo, ale nemohla být o mnoho starší než já, tipovala bych jí něco přes dvacet. Přesto chtěla být hezká pro muže, kteří s námi cestovali.

Seděla proti směru jízdy naproti mně ve vlaku uhánějícímu rozlehlou planinou. Zapálila si cigaretu a oblak kouře se otřel o moji tvář, než se rychle vyhrnul otevřeným oknem ven. Sklapla jsem knihu.

„Mluvila jsi s některým z nich?“ Pravým palcem ukázala přes rameno a levým loktem se opřela o rám okna. Zapálenou cigaretu držela venku a vítr z ní urval červenou jiskřičku.

„S několika,“ přiznala jsem. „Nechci se s nimi příliš družit.“ O románek s vojákem či vojenským zdravotníkem jsem nestála. Jela jsem na frontu pracovat, ne si najít manžela. A kromě toho jsem byla tak trochu fatalistka, proto bych se neustále strachovala, jak dlouho v těchto krutých časech zůstane můj potenciální partner naživu. Boje na východní frontě se protahovaly, přestože Říše hlásila samá vítězství. Líbilo by se mi, kdyby mě někdo objímal a líbal, ale vzhledem k tomu, kolik mužů pro Říši umíralo, mi vztah připadal podružný.

Greta potáhla z cigarety, lokla si vodky a lahev mi nabídla.

Stáhla jsem roletu na dveřích kupé. „Kde jsi k tomu přišla?“

„To dáma nikdy neprozradí.“ Kysele se usmála a zabubnovala prsty o sklo. „Někteří jsou fešáci – včetně Rusů. Kam se poděly všechny ty přednášky o čistotě rasy, které jsme museli přetrpět? Natálie *Petrovičová*? Alexander *Schmorell*?“

Její otázka se mě nepříjemně dotkla. Byla jsem původem Ruska žijící v Německu a moji rodiče mi nedovolili na tuto skutečnost zapomenout. Věděli jsme, že se v Říši řeší otázka *Untermensch*, podlidí, avšak Rusové, kteří nebyli židovského původu, mohli v Německu klidně žít, obzvlášť ti asimilovaní. V Říši neměl člověk na vybranou – musel poslouchat. Navzdory tomu jsem byla hrdá, že se vracím do rodné země v rámci domnělé mise milosrdenství. Vzala jsem si lahev, ucucla z ní, a silná pálenka mi napřed spálila zevnitř krk, než se v podobě horké koule usadila v žaludku.

„Teď jsme všichni Němci. Podívej se na moje doklady. Říše potřebuje muže… a ošetřovatelky.“ Po tom, co se po nástupu nacistů k moci stalo s mými židovskými přáteli, jsem nechtěla mít s vytvářením nového rasového řádu v Evropě nic společného. Hnusila se mi už samotná myšlenka. Soustředila jsem se na jediné, záchranu životů, a jestli

se tento druh soucitu vztahuje i na Rusy, tak ať. Samozřejmě jsem netušila, co budoucnost přinese.

Greta se nenechala odbýt a dál pokračovala ve snění o mužích: „Je těžké si mezi nimi vybrat," prohlásila s očima přikovanýma k mým rtům, šklebícím se po dalším doušku.

„Není to ta nejlepší vodka, jakou jsem kdy ochutnala," konstatovala jsem, přestože moje zkušenosti s alkoholem byly značně omezené.

„Jeden z nich je Rus. Alespoň to povídal. Alexander. Sluší mu to…" Greta zabafá z cigarety, která jí díky spěchajícímu vlaku předčasně dohořela až k prstům, a odhodí ji okénkem. „Ale ten jeho kamarád – to je opravdu fešák." Ovívá si obličej prsty.

Já si znovu cvaknu z flašky a obestře mě příjemná otupělost. Zívnu a protáhnu se na sedadle, které zároveň slouží jako nepohodlné lůžko. „Zapadlo slunce. Musíme stáhnout zastínění."

„Další únavná noc, kdy mi společnost budou dělat jenom moje sny," posteskla si Greta a uvelebila se na sedadle. „Až budeme na frontě, události se dají do pohybu."

Zajímalo by mě, jestli má pravdu, protože jsem se obávala, že mi fronta přinese jen tragédie a mizérii. Moje vzrušení z návratu do Ruska přiživovala zvědavost na to, co mě tam čeká. V duchu jsem si lámala hlavu, jestli jsem dostatečně připravená na to, čeho se můžu stát svědkem. Nechtěla jsem si představovat mrtvé a zraněné vojáky a vybombardované domy, mentální obraz posílený zkázou, kterou jsem viděla ve Varšavě. Tyhle vzpomínky odmítaly vyblednout.

Po zdánlivě nekonečné cestě přes Rusko jsme začátkem srpna dorazili do Vjazmy na základnu 252. divize, kam byli muži povoláni. Vystoupily jsme s Gretou z vagonu, abychom si protáhly nohy. Náš cíl se nacházel v Gžatsku, městě ležícím na severozápadě, přibližně 180 kilometrů od Moskvy.

Sotva jsem za zvuku ryčné vojenské hudby stanula na peronu, Greta kývla hlavou k mužům, o kterých mluvila.